

INLEIDING

Veel basisscholen werken met **Breinhelden**, het onderwijsprogramma dat we maakten om in de klas doordacht te werken aan executieve functies. Breinhelden bestaat uit vier delen (groep 1/2, groep 3/4, groep 5/6 en groep 7/8) en biedt activiteiten en tips voor de hele basisschool.

Vanuit de praktijk rees de vraag: wat te doen met kinderen die meer nodig hebben dan het aanbod in de klas? Hoe kunnen we kinderen helpen die een specifieke leerbehoefte hebben op het gebied van executieve vaardigheden? Voor die kinderen bieden wij dit oefenprogramma aan.

Remedial teachers, intern begeleiders, ambulante begeleiders, coaches en andere onderwijsprofessionals kunnen met dit programma passende en aanvullende hulp bieden tijdens individuele begeleiding of oefensessies in kleine groepen. Het oefenen gebeurt buiten de klas, in de kleine setting (een-op-een of met maximaal drie kinderen tegelijk). Dit oefenprogramma is in te zetten voor kinderen vanaf 7 à 8 tot en met 12 jaar, globaal voor leerlingen van groep 4 tot en met 8.

In eerste instantie vormt dit oefenprogramma een aanvulling op de inzet van het reguliere onderwijsprogramma Breinhelden dat al op klassenniveau wordt toegepast. Maar je kunt het oefenprogramma uiteraard ook 'los' inzetten, zonder gebruik te maken van de Breinheldenboeken voor in de klas. Wij raden dan wel aan om kennis te nemen van de tips en activiteiten in deze delen of om een training of workshop te volgen.

Oefenen onder verschillende omstandigheden maakt overdracht naar andere (met name nieuwe) situaties waarschijnlijker. Dat geldt ook voor executieve functies. De som van interventies in de klas én in de kleine setting vergroot de kans op succes.

LEESWIJZER

In deze uitgave gebruiken we voor de leesbaarheid *hij, het kind (enkelvoud) en ouders*. Uiteraard bedoelen we hiermee ook *zij, kinderen (meervoud) en verzorgers*.

Dit oefenprogramma is bedoeld voor remedial teachers, intern begeleiders, ambulante begeleiders, coaches en andere onderwijsprofessionals. Voor het gemak noemen wij hen *begeleiders*, om daarmee duidelijk het verschil met de leraar aan te geven.

Hoe gebruik je dit oefenprogramma?

Plannen, organiseren, je emoties reguleren en nadenken voordat je iets doet zijn enkele *executieve functies* oftewel regelfuncties van ons brein; Het zijn de functies die we in het dagelijks leven nodig hebben om een 'probleem' op te lossen, zoals 's ochtends op tijd op school verschijnen, het juiste hoofdstuk leren voor een toets of van de supermarkt thuiskomen met alle boodschappen die je nodig hebt.

In het onderwijsprogramma Breinhelden noemen we deze functies **Breinkrachten**. We onderscheiden tien Breinkrachten, die we aansprekende namen hebben gegeven zodat het voor kinderen duidelijk is waar het om gaat. Meer hierover lees je op bladzijde 16.

Om de executieve functies oftewel Breinkrachten te versterken zijn interventies mogelijk op verschillende niveaus, zowel met betrekking tot de groepssamenstelling als met betrekking tot de intensiviteit.

Het Response to Intervention-model van James Hale (2008) beschrijft drie niveaus om kinderen te ondersteunen bij het leren. Mount Desert Island Regional School System (MDIRSS) voegde daar nog een vierde trap aan toe (2019). Zo ontstond onderstaand Response to Instruction/Intervention-model.

Figuur 1: Het Response to Instruction/Intervention-model

Als we dit toepassen voor Breinhelden komen we uit op de volgende indeling:

NIVEAU	INTERVENTIE	WAT?	DOOR WIE?
4	Interventies die een-op-een (intensief) aan het kind worden geboden (soms voor een langere periode).	Behandelprogramma voor therapeuten (Breinhelden-training <i>in ontwikkeling</i>)	Individuele behandeling buiten het klaslokaal of de school door een gedragswetenschapper
3	Interventies die je voor een kortere periode (10-12 weken) individueel of aan een kleine groep biedt buiten het klaslokaal.	Breinhelden Oefenprogramma	Zorg buiten de klas door een professional in de school of een extern deskundige (rt'er, ib'er, ambulante begeleider, coach)
2	Interventies die je aan een kleine groep biedt binnen de setting van het klaslokaal. Suggesties voor een kleinere groep aan de instructietafel.	Breinhelden voor groep 1/2, 3/4, 5/6 en 7/8 van de basisschool	Door de leraar in de klas
1	Interventies voor de hele klas. Differentiatie wordt gebaseerd op de behoeften van de kinderen (als groep). Klassikale oefeningen.	Breinhelden voor groep 1/2, 3/4, 5/6 en 7/8 van de basisschool	Door de leraar in de klas

► Een training voor gedragswetenschappers is in ontwikkeling. Zie www.breinhelden.nl voor meer informatie.

De Breinheldendelen voor diverse groepen van de basisschool zijn toegespitst op het ondersteunen en versterken van de executieve functies op klassenniveau (niveau 1). De activiteiten uit deze delen kunnen ook worden ingezet bij kinderen die een beetje meer hulp nodig hebben. Zij kunnen in kleinere groepen in de klas extra gelegenheid krijgen om hun executieve functies te versterken (niveau 2). Binnen trainingen en workshops die horen bij het onderwijsprogramma van Breinhelden wordt hieraan specifiek aandacht besteed.

Het Breinhelden Oefenprogramma (deze uitgave) is bedoeld voor kinderen voor wie de ondersteuning in de klas (zowel klassikaal als aan de instructietafel) niet toereikend is. Het programma wordt aangeboden aan individuele kinderen of aan kleine groepen buiten de klas, door een begeleider of een onderwijsprofessional (niveau 3). Zo wordt diepgaander geoefend en meer toegespitst op de behoefte van het kind. Dat gebeurt onder andere door kinderen te betrekken bij hun eigen leerproces. Daarbij wordt beoogd een balans te bereiken tussen **ondersteuning** en **versterking**. Bij *ondersteuning* wordt het kind nog geholpen en begeleid, bij *versterking* neemt het kind zelf de regie. Het hoofddoel is dat het kind het uiteindelijk zelf kan.

Een kind dat na het volgen van het aanvullende programma nog problemen ondervindt, wordt na overleg bij voorkeur doorverwezen naar niveau 4: begeleiding door een gedragswetenschapper (psycholoog of orthopedagoog).

Extra Breinheldenmateriaal

Het werkmateriaal dat je nodig hebt voor dit oefenprogramma (zoals vragenkaartjes, doelenbladen, etc), vind je in de digitale bijlagen. Daarnaast kunnen de volgende Breinheldenproducten handig zijn:

- Het boek **Ontdek je Breinkrachten met Effi en Furon** bevat tien verhalen met illustraties over Effi en Furon, waarbij steeds één Breinkracht centraal staat. Aan de hand van deze verhalen voor kinderen kun je een Breinkracht toelichten.
- Op de **Breinkrachtkaarten** kunnen kinderen hun leerdoel noteren. Deze doelenkaart kunnen ze thuis ophangen, in hun agenda plakken of op hun tafeltje leggen.
- **Breinkrachtstickers** kun je inzetten als beloning of als 'krachtsymbool': plak ze op een steen of dampschijf die kinderen erbij kunnen pakken als ze de kracht nodig hebben.
- De **Breinkrachtposter** biedt een overzicht van alle Breinkrachten.
- De gids **Tips voor thuis** bevat tips voor ouders om thuis met hun kind aandacht te besteden aan executieve functies.

Je vindt deze producten via shop.bazalt.nl/breinhelden.

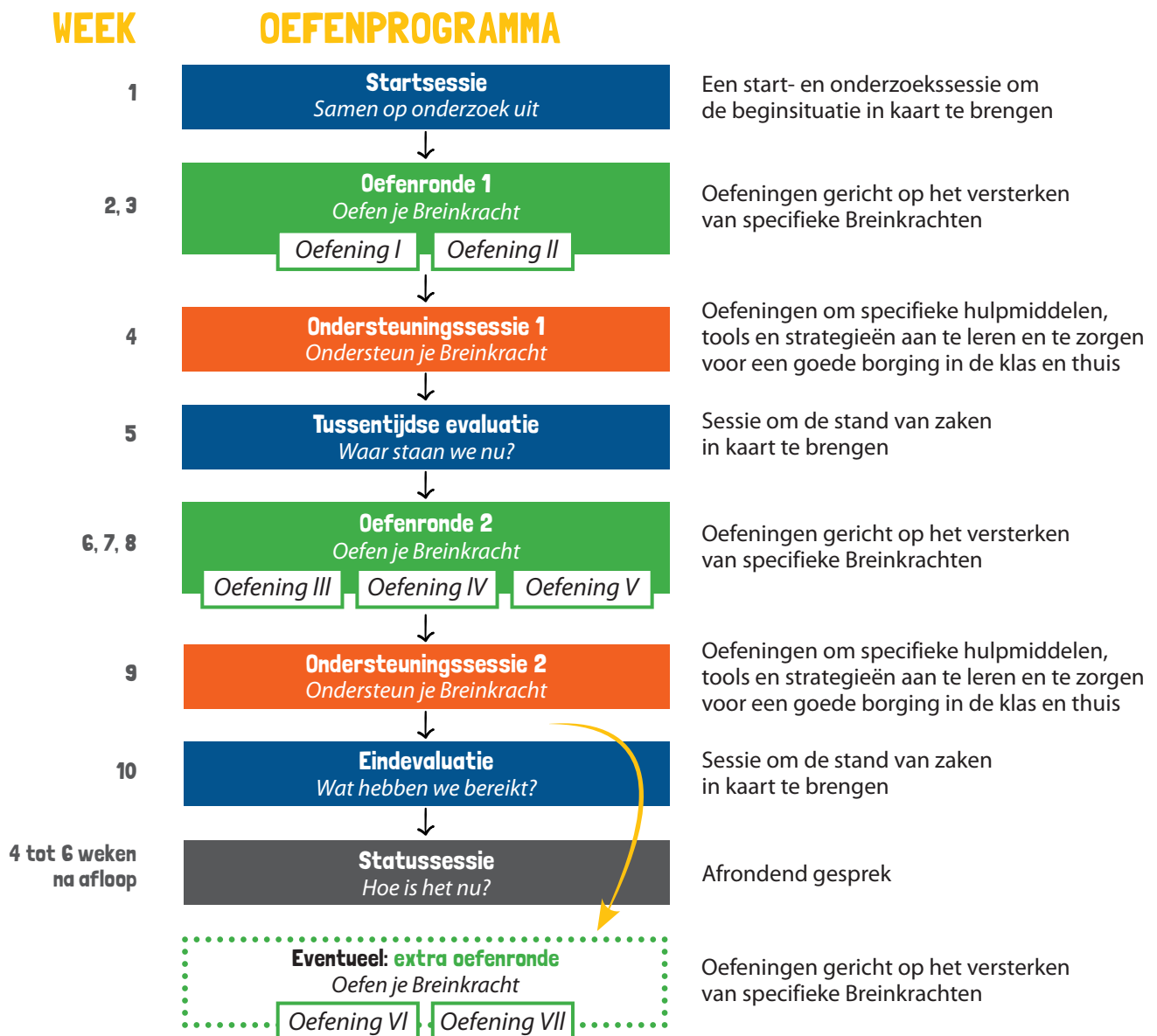
AAN DE SLAG

HET OEFENPROGRAMMA

We gaan uit van een wekelijks oefenmoment bij de begeleider, waardoor het programma in principe 10 weken duurt. Elk oefenmoment duurt maximaal 30 minuten.

- De blauw gekleurde sessies (week 1, 5 en 10) zijn gericht op het bepalen en evalueren van een leerdoel. Deze sessies verlopen in principe voor alle Breinkrachten hetzelfde. De sessies worden in dit hoofdstuk toegelicht.
- De oranje gekleurde sessies (week 4 en 9) zijn gericht op ondersteuning. Deze sessies hebben voor alle Breinkrachten eenzelfde opzet, maar er zijn per Breinkracht ook specifieke hulpmiddelen of strategieën die we aanbevelen. De basisopzet van deze ondersteuningssessies vind je in dit hoofdstuk; de specifieke hulpmiddelen staan in de aparte Breinkracht-katernen.
- De groen gekleurde sessies (week 2, 3, 6, 7 en 8) zijn gericht op het oefenen van een specifieke Breinkracht. Je vindt deze oefeningen in de aparte Breinkracht-katernen.
- Je kunt het oefenprogramma naar wens uitbreiden met een extra oefenronde. Hiervoor vind je oefeningen in de aparte Breinkracht-katernen.

Op de volgende bladzijden worden de sessies een voor een doorgenomen.

WEEK 1

Startsessie

Oefenronde 1

Ondersteuningssessie 1

Breinkrachtmeter, Doelenblad, Vragenkaartjes en 5xW+H-kaartjes

TIP: Op www.breinhelden.nl zijn filmpjes te vinden waarin de Breinkrachten worden uitgelegd (aan kinderen).

Startsessie: Samen op onderzoek uit

Benodigheden: het verhaal van de betreffende Breinkracht, Breinkrachtmeter (bijlage), Doelenblad (bijlage), plakstift, kleurpotloden of viltstiften, Vragenkaartjes (bijlage), 5xW+H-kaartjes (bijlage). De bijlagen vind je in de map Startsessie in de digitale downloads.

In de startsessie ga je als volgt te werk:

- Introduceer het Breinheldenthema bij het kind. Vertel over de Breinhelden met hun Breinkrachten. Je kunt daarvoor het boek *Ontdek je Breinkrachten met Effi en Furon* gebruiken (zie bladzijde 8). Lees het hoofdstuk met het verhaal over de Breinkracht waaraan jullie gaan werken en praat daarover. Gebruik ook de beweging en de verbalisering van de Breinkracht.
- Geef aanvullende informatie over deze Breinkracht of vraag het kind te vertellen wat hij over deze Breinkracht weet. Ga met het kind op onderzoek uit om te bekijken waarom het lastig is om deze Breinkracht in te zetten.
- De kern van dit oefenprogramma is het vergroten van de bewustwording over executieve functies. Het gaat om begrijpen hoe het werkt en weten hoe je jezelf kunt helpen. Daarbij staat 'vriendelijk zijn voor jezelf' voorop: zeg tegen het kind dat hij fouten mag maken, dat dit onderdeel is van het proces en dat je juist leert van fouten die je maakt.

Je volgt drie stappen:

- Stap 1:** Laat het kind op de Breinkrachtmeter aangeven wat de huidige status van de bewuste Breinkracht is.
- Stap 2:** Start samen het onderzoek. De bedoeling van het onderzoek is dat het kind samen met de begeleider meer te weten komt over hoe het nu gaat en wat er bereikt gaat worden. Gebruik hiervoor de vragenkaartjes. Ook kun je de 5xW+H-kaartjes gebruiken (*wie*, *wat*, *waar*, *waarom*, *wanneer* en *hoe*).
- Stap 3:** Vul samen met het kind het Doelenblad in op basis van de informatie die bij stap 1 en 2 verkregen is. Het ingevulde Doelenblad stop je in de werkmap van het kind.

Bij jongere kinderen zal dit onderzoek meer geleid worden vanuit de begeleider. Het Doelenblad kan voor jongere kinderen erg lastig zijn. Weeg goed af of je het gaat inzetten of dat jij het zelf invult. Het Doelenblad komt ook terug bij de evaluatiesessies. Zo wordt de ontwikkeling van het kind in kaart gebracht. Het kind gaat ook helpers aanwijzen. Deze helpers noemen we buddy's.

In de klas: Het kind laat zijn werkmap aan de leraar zien. Hij vraagt aan de leraar of deze buddy wil zijn. Ook mag het kind twee andere kinderen op de hoogte brengen van zijn doel en hen vragen om de buddyrol op zich te nemen. Buddy's helpen het kind het doel voor ogen te houden en ze helpen waar dat nodig is.

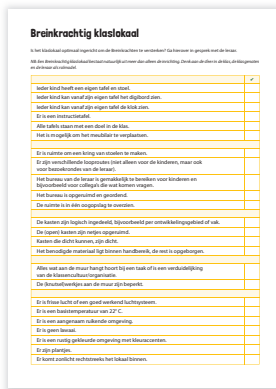
Thuis: Ook ouders moeten op de hoogte worden gesteld van de doelen. Dit is vooral van belang als problemen met de betreffende Breinkracht ook thuis worden ervaren. Het kind laat de werkmap thuis zien. Worden de ouders ook buddy?

Meer tijd nemen: Wanneer het voor het kind wenselijk is, is het ook mogelijk om het bepalen van de doelen te verdelen over twee sessies.

Belonen: Sommige kinderen kun je belonen met kleine gekopieerde symbooltjes of met stickers van de Breinkracht. Bespreek met het kind welke beloning er tegenover welk aantal gespaarde symbooltjes staat. Overweeg of dat past bij het kind.

OVERZICHT VAN DE BIJLAGEN

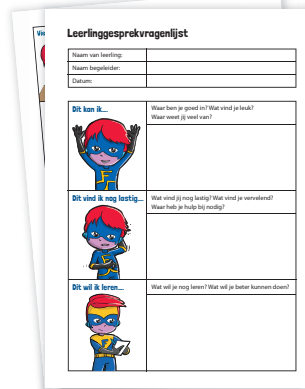
Deze bijlagen vind je in het pakket digitale bijlagen, in de map Algemeen katern.

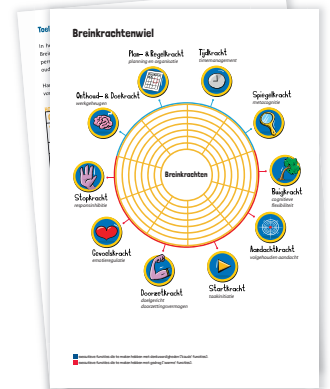
Breinkrachtig klaslokaal

Overzicht Breinkrachten

Leerlinggesprek-vragenlijst

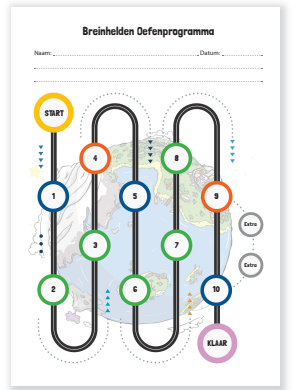
Breinkrachtenwiel

Checklists Breinkrachten

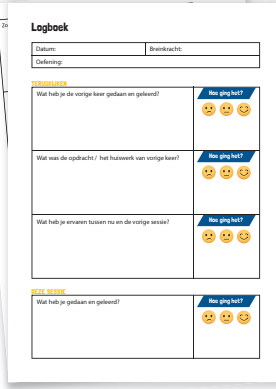
Leidraad voor observatie Breinkrachten

Kaft voor werkmap

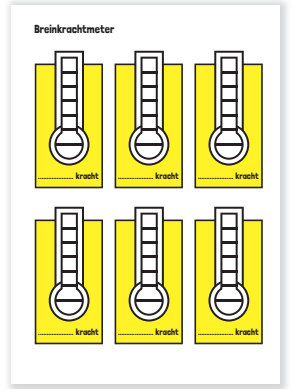
Informatiebrief voor ouders

Logboekbladen

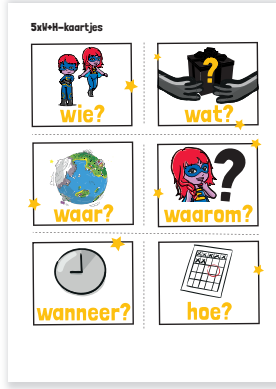
Doelenbladen

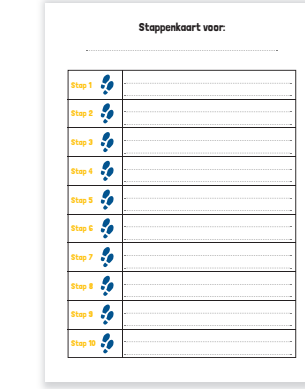
Breinkrachtmeter

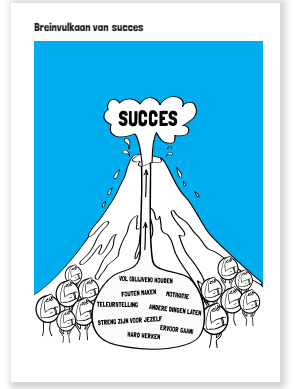
Vragenkaartjes

5xW+H-blad

Stappenkaart

Breinvulkaan van succes